

Фізики та лірики:

СКЛADOVA
ПОВНОТИ
ЖИТТЯ**З Богданом Козаком
та Іваном Вакарчуком
розмовляє Майя Ілюк**

Кафедра теоретичної фізики відома у Львівському національному університеті імені Івана Франка своїми театральними уподобаннями. Що й дивуватись — сам ректор, доктор фізико-математичних наук, професор Іван Олександрович Вакарчук, знімаючи краватку, виходить на імпровізовану кафедральну сцену у ролі ... Гораціо! Є щось глибоко символічне у цьому розподілі ролей. Як і шекспірівський герой, Іван Олександрович своїм життєвим призначенням називає відповідальність перед часом, історією, майбутніми поколіннями...

Кореспондент: *Пане ректоре, 1999 року вперше на Україні в стінах університету створено кафедру театрознавства та акторської майстерності. Як і чому виник такий несподіваний задум?*

Іван Вакарчук: Питання, на яке я кожного разу не знаю як відповідати... Мабуть тому, що я просто люблю театр. Люблю дивитись вистави. Сказати, що роблю це часто — було б неправдою. Але театр завжди цікавив мене. Колись я купував багато книг про театр, читав історію українського, світового театру — тепер ось мою бібліотеку Богдан Миколайович просить передати на кафедру... Мною керувало почуття відповідальності. Кожна людина повинна його мати. Я знайомий із багатьма львівськими художниками, акторами, поетами, музикантами. Тому відчуваю перед ними обов'язок...

К.: *Звичайно, ви орієнтувались і на закордонні приклади?*

І.В.: Ні. Просто хотілось бачити у нас таку кафедру, студентів — акторів, знавців театру. Було бажання запросити львівську театральну громадськість, залучити до університету цікавих митців, дослідників, науковців. Національний університет, а цей статус нам надано 1999 року, повинен бути осередком інтелектуального, творчого життя міста...

К.: *Згідно рішення Вченої Ради університету за останні роки створено кафедри сходознавства, бібліотекознавства, єдину в Україні кафедру візантології. Театральна кафедра — одна із складових цієї програми?*

І.В.: Так. Проте не все було легко й просто. Коли я декілька років тому заговорив про можливість створення такої кафедри, то відчув неабияке здивування своїх колег... Майже два роки ідея «вітала в повітрі», до неї звикали. А сьогодні, коли кафедрі минув рік, уже ніхто не уявляє собі без неї університетського життя...

До нашої розмови приєднується завідувач кафедри театрознавства та акторської майстерності Львівського національного університету імені Івана Франка, актор Львівського академічного театру імені Марії Заньковецької, народний артист України, професор Богдан Козак.

К.: *Богдане Миколайовичу, ви, звичайно, були серед тих, кому ідея створення театральної кафедри в університеті вдалась цілком логічною?*

Богдан Козак: Безумовно. Університет узяв на себе надзвичайно почесний і складний обов'язок продовження розвитку львівської театральної школи. Щоб зрозуміти вагу такого рішення, треба звернутись до історії. Львівська національна акторська школа має давні традиції. Її започаткував у 1923 році Микола Вороний, продовжили у 1942 Йосип Гірняк та Володимир Блавацький, з 1945 року в театрі ім. М.Заньковецької вона періодично виникала й зникла, 1990 року у Львові було започатковано вищу театральну школу в стінах Львівської консерваторії, проте після двох випусків вона припинила існування. Тепер університет підніс прапор театральної науки і, гадаємо, не втратить його.

К.: *І все-таки, скажіть, чи важко було починати з чистої сторінки?*

Б.К.: Про акторську школу я вже говорив, а театрознавство органічно може розвиватися, коли має два крила: хорошу наукову базу — архіви, музеї, бібліотеки, і непересічні театральні колективи. А Львів має одне і друге.

К.: *Справді, Львів має прекрасну диспозицію для навчання театрознавству. Але неминуче виникає проблема педагогічних кадрів: у Львові мало театрознавців. Ще менше — театрознавців-науковців. Одиниці — театрознавців-викладачів. Отже, існував певний фізик при запрошенні театрознавців-практиків на викладацьку роботу?*

І.В.: Ви знаєте, я безмежно вірю у невичерпні можливості міста Львова, його інтелектуальну енергію. Львів є самодостатнім для того, щоб тримати інтелектуальну, творчу атмосферу. Крім того, ми сподівалися на підтримку інших театральних інституцій. Насамперед хотілося б подякувати за підтримку художньому керівникові театру імені Марії Заньковецької Федору Стригуну. Особлива вдячність моєму другові Богдану Козаку, який погодився очолити кафедру. Він, колишній наш випускник, добре знав викладачів університету, рівень наших вимог і водночас, як практик театру, особисто знайомий із львівськими театрознавцями.

Б.К.: Щодо питання, яке Ви поставили, то не все так безнадійне, як здавалося б на перший погляд. На філологічному факультеті, яким керує професор Тарас Салига і в структуру якого входить кафедра, завжди читалися факультативи з історії як українського, так і світового театру. Пам'ятаючи про це, ми залучили до роботи на кафедрі професора кафедри української літератури Неонілу Міщенко. А також молодого кандидата філологічних наук, поета з інноваційним чуттям потреб часу Назара Федорака. З театрознавців-випускників Київського інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого ми запросили Світлану Максименко, Майю Гарбузюк, а також випускницю колишнього Ленінградського інституту мистецтв театрознавця Любов Янас. Окрім цього, дали згоду читати спецкурси провідні театрознавці Ірина Волицька, Неллі Корнієнко. Першою прочитала свій курс професор Валентина Заболотна. Думуючи про перспективу кафедри, я хочу подякувати керівництву КДІТМу ім.І.Карпенка-Карого за те, що воно зарахувало наших початкуючих викладачів-театрознавців пошукувачами аспірантури своєї кафедри театрознавства. Як бачите, проблема розв'язується багатопланово.

К.: У чому ви вбачаєте переваги навчання театральним спеціальностям у вашому університеті?

І.В.: У поєднанні теорії й практики... Створено навчальний комплекс, який поєднує університет з театрами Львова. Я особисто розмовляв із Федором Стригуном, художнім керівником театру ім. Леся Курбаса Володимиром Кучинським та головним режисером театру «Воскресіння» Ярославом Федоришиним — вони підтримали нас. Кожен з керівників львівських театрів отримує можливість раз на чотири роки набирати курс. Наші студенти, отримуючи загальну університетську освіту, фахові дисципліни вивчають у стінах професійних театрів, мають можливість працювати на їхніх сценах. Театрознавці здобувають подвійну освіту: крім спеціальності театрознавця, ще й диплом філолога української мови та літератури. Крім того, університет запрошує на лекції провідних спеціалістів України, з-за кордону. Студенти та викладачі будуть виїжджати для навчання за кордон, поки що до університетів Польщі, де також театрознавство вивчають поруч з полоністикою.

К.: Існує думка, що роками театрознавство виборювало свою суверенність, «тікаючи» від філології. А ви знову на вертаєте його до неї?

І.В.: Ми дивимося на це значно ширше. Наші випускники зможуть працювати не лише в театрах, наукових установах, музеях, архівах, але і в школі, прищеплюючи дітям любов до театру... До того ж, не думаю, що добре знання української мови та літератури може завадити хорошему театрознавцеві.

К.: Ви сказали про те, що сьогодні без кафедри театрознавства вже неможливо уявити університетського життя. Чому?

І.В.: Воно справді змінилось... Іншими стали наші урочистості, свята. Університет буквально захворів театром — два драматичні колективи створені на факультеті філософії, на щорічному студентському фестивалі «Франкові таланти» усі факультети показували не концертні програми, а справжні вистави! Цікаво, що студентів-акторів ми позбавили права участі: вони майбутні професіонали. Але перше місце вибороли... театрознавці-першокурсники із «Одержимою» Лесі Українки! Наприкінці минулого навчального року я був запрошений на іспит з акторської майстерності в класі Богдана Козака. Там, на верхньому поверсі театру ім.М.Заньковецької, у величезній студійній залі, я відчув, що глибоко щасливий з того, як грали студенти, з великої кількості глядачів, серед яких впізнавав провідних акторів, і, звичайно, з того, що ці діти — наші, університетські.

К.: Кафедра теоретичної фізики також віддавна «хворіє» театром... Що шукають у театральному аматорстві фізики-теоретики?

І.В.: Звичайно, для кожного науковця власна кафедра — особлива, найкраща. Про нас говорять, що ми живемо у світі формул. Але ми любимо разом зустрічати Новий рік, робити поетичні вечори, театральні вистави. Наші викладачі володіють англійською — Шекспіра граємо і в оригіналі. Цього року наш викладач блискуче зіграв роль Колони у «Гамлеті». Її, звичайно, немає в п'єсі, але ми придумали! Для чого це нам? Скидаємо з себе умовності, обмеження, знімаємо, так би мовити, краватки — і стаємо іншими, вільними...

К.: Англійський дослідник психології творчості Ролло Мей у своєму дослідженні «Мужність творити» говорить про спільність творчості науковця і митця. Але при цьому він стверджує, що досягнення істини спершу відбувається на інтуїтивно-образному рівні, а потім ці знання актуалізують, доводять мовою формул, цифр, логічних послідовностей.

І.В.: Він має рацію... Це справді так: спершу осяяння, образ того чи іншого поняття, наприклад лінія чи точка в геометрії, а потім уже наукова форма. Ми повинні спершу відчувати те, про що говоримо. Наприклад, енергія. Що це? Спалах? Дія?

К.: Як науковець ви пильну і постійну увагу приділяєте філософським проблемам науки. У своїй доповіді на семінарі «Філософія науки» ви цитували уривок з роману «Санаторій під клеписидрою» Бруно Шульца як приклад літературної аналогії явищ, описаних у теорії відносності Ейнштейна. Яким ви бачите вплив теоретичної науки на сучасну літературу та мистецтво?

І.В.: Це питання цікаве, але відповіді на нього немає, точніше, вона складна; неоднозначна. Коли я готував-

ся до доповіді, переглядав Бруно Шульца, котрого дуже люблю. Спершу я читав його твори в «Иностранной литературе», згодом — у журналі «Всесвіт», потім — цікавий переклад Андрія Шкраб'юка. І був вражений точністю, з якою описує письменник те, з чим має справу фізика. Пам'ятаєте санаторій, куди герой привозить хворого батька, де його лікують, повертаючи у минуле... В усіх формулах сучасної фізики ми маємо справу з оберненим, зворотнім часом, і про це ж пише Бруно Шульц. Мені так сподобалась ця схожість, що я вирішив процитувати уривок у своєму виступі.

Б.К.: Творчість, мабуть, ґрунтується на спільному законі, властивому і для науки, і для мистецтва. Різна тільки форма вияву...

І.В.: Справді, це так... У своїх останніх книгах з квантової механіки я наводив приклади з мистецтва, хотів таким чином розширити традиційний погляд на фізику... Звичайно, неможливо все викласти в книзі, є щось головне, є другорядне...

К.: *Пане ректоре, а як ви оцінюєте діяльність новоствореної кафедри?*

І.В.: За її конкретними результатами. Кафедра розпочала своє життя в університеті, я думаю, беручи за приклад роботу інших кафедр. Мене дуже тішить те, що кафедра видає наукову літературу. Першою вийшла книжка Єжи Гротовського «Театр. Ритуал. Перформер». Нещодавно на Вченій Раді ми рекомендували до друку впорядковану кафедрою книгу Валеріяна Ревуцького «Заграва» (1933 — 1938). Кілька слів про театр». Знаю, що вони готують перевидання книги Дмитра Антоновича «Триста років українського театру» та укладають збірник театрознавчих праць Григора Лужницького. Це не може не імпонувати.

Б.К.: Іване Олександровичу, згадайте ще, будь ласка, наукову конференцію «Театр Галичини кінця XIX — першої половини XX сторіччя», яку ви відкривали.

І.В.: Це була приємна подія, бо саме того дня я вручив нагороду вашим театрознавцям за перше місце у фестивалі «Франкові таланти». Пам'ятаю також, що ви готуєте наукову конференцію до сторіччя Володимира Блавацького. На ній, я переконаний, час говорити про подальші плани університету: створення театрального факультету. Ідемо до цього, щоправда, вивіряючи кожен крок, враховуючи наші можливості, думку науковців, громадськості. Маю надію, що цьому допоможе створення студентського театрознавчого журналу, який кафедра планує видавати з наступного року. Так, Богдане Миколайовичу?

Б.К.: У жовтні на Вчену Рад університету філологічний факультет виніс проект журналу. Маємо вже розроблений макет і назву — «Просценіум».

К.: *Здається, кафедрі поталанило на добрі контакти, справжніх друзів, широку підтримку її діяльності від найперших днів. Розкажіть про це, будь ласка, Богдане Миколайовичу.*

Б.К.: Громадськість вітала відкриття кафедри в стінах університету. Думаю, не менш радісно вітати ме і створення театрального факультету. Коли дозволите, я назву кілька імен. Відомий художник Євген

Безніско подарував кафедрі портрет Леся Курбаса. Основи кафедральної бібліотеки заклала заслужена артистка України Анна Босенко, передавши нам частку книгозбірні народного артиста України Бориса Тягна. А пані Адріана Огорчак подарувала нам драматичну літературу з бібліотеки батька, професора Мирона Кордуби. Щедрий дарунок зробила І.Горбенко — видання 20—30-х років. Дочка народної артистки України Фаїни Гаєнко Таміла Гаєнко-Ликова — архів своєї мами. Цінну серію бібліографічних довідників отримує кафедра як дарунок від Львівської наукової бібліотеки імені Василя Стефаника — за рішенням директора бібліотеки Лариси Крушельницької. Великим другом нашої кафедри став завідувач кабінету мистецтв цієї ж бібліотеки Степан Костюк, який щедро ділиться бібліографічними матеріалами з питань театру, що вкрай необхідні і студентам, і викладачам для наукової роботи. Добрими помічниками кафедри в стінах університету стали працівники Британської Ради, Французького та Австрійського центрів, Центру італійської мови та культури, які надають нам фахові консультації, виписують до своїх бібліотек театрознавчу літературу та відеоматеріали.

І.В.: Безумовно, університету приємно, що кафедра привертає зацікавлення й увагу визначних діячів науки і культури. Зустрічався з її студентами Міністр культури України Богдан Ступка. Знаю, що під час VII Всеукраїнського форуму видавців, що проходив у Львові, зі студентами кафедри зустрічались доктор мистецтвознавства Неллі Корнієнко та голова комісії Верховної Ради України з питань культури та духовності Лесь Танюк.

Б.К.: Коли ви вже, Іване Олександровичу, згадали міністра культури, то я хотів би додати, що він подарував нашій бібліотеці книгу «Леся Курбас. Березіль» з таким автографом: «Вірю у Вашу кафедру. Вірю Вашим педагогам. Вірю у Ваших студентів. Богдан Ступка». Сподіваюсь, що такою вірою горітимуть до нас і до нашої справи серця усіх діячів української театральної культури.

І.В.: Чому б і ні?! Адже університет дає можливість стати нашими студентами абітурієнтам з усієї України.

Б.К.: Шановний Іване Олександровичу, але ми на театрознавство приймаємо лише 5-7 студентів, а на акторське відділення — 10-12?!

І.В.: Якщо людина талановита, обмежень немає...

К.: *Ви не боїтеся, пане ректоре, що наступного року на ваш університет упаде злива талановитої молоді?*

І.В.: Це буде наша найбільша радість. Задля них ми й працюємо.

Б.К.: Львів вітатиме, коли в його університеті на кафедрі театрознавства та акторської майстерності вчитимуться не лише львів'яни, а й представники усієї України.

І.В.: Радію за молодих людей, які сьогодні мають змогу повністю реалізувати свої можливості, розкрити себе. Це ж складова повноти життя... А можливо, і щастя...